

արժանաւոր պատուով ընդունելու համար: Վազարները հանգիստ են. ճամբաները վախ չի կան. և այս կողմերու աղէկութեանը համար պետք երաճներն ալ այս երկուքս են: Աշխարհիկ վաճառականութիւնը յաջողակ երթալու համար այս երկուքէն զատ երրորդ մըն ալ պէտք է. այսինքն, որ Աշխարհիկը գաւառին բերքերը Աշխարհայէն ուղարկին. առ այժմ աւերակ չի կայ:

— Ընդհանր օրերը ըստ անուանեցաւ որ Պոնայի գաւառին ընդհանուր կուսակալ բարձրագոյտի Վահրի փաշայն Վրուսեիք քաղաքը քանի մը օր հիւսնուածքն է որը մեռեր է: Այս բարձրագոյտի արշաւանատարը երկու անգամ մեծ ծովապետ (քարտան փաշա) ըլլալէն զատ թնդանօդաձիգ գործող սպարապետ (թօփիսանէ մուշիքի) ալ եղաւ: Այսուի և Վարէնի գաւառներուն կուսակալութիւն ալ ըրաւ: Վարիկի կարգաւարտ ալ գնաց, և երկու տարի հոն կենալով այն տեղի անհանգարտ արապիներուն ուժը կտարեց: Գրեւէ որ մեծագոր տերութեան օգտակար մարդոց մէկն էր: Տարբերութունի մօտ էր:

— Կայսր 21 (9) հրատարակուած սրնֆի օրա գրէն մը տեղւոյն գաղղղական ժողովուրդները գա հատուածը կ'առնէ: «Պոնայի քանի մը անընտանեքներ որ տակաւին ղեկերնին ձեռքէ ձեռք չեն, անանկ երկրաւարութեան մէջ ինկած են որ, հիմա ելլելօք հաւանելի կ'երեւի որ բռնութիւն և ղեկք բանեցնելու կարօտ չեղած այս երկրի խռովութիւնը պիտի հանդարտի. և նոր բարեկարգութիւնն ալ (թանկութիւնը) հոս մայրենիով գոնաւորութիւն պիտի չեքաշուի: Այսինքն բնակիչները թէ քրիստոնէսեց և թէ տաճիկ, ամէնքն ալ այս կարգաւարտութիւններուս կը փափաքին. միայն քանի մը պէչեր կան հակառակող, որոնց անիրաւ շահուն դռները ասով պիտի գոցուին:

— Ինչպէն կոստանդնուպոլսոյ զոմթէ անուն գաղղղական լրագրին կը գրեն մայիսի 29 ին (17 ին): Թէպէտ բարձրագոյտի կուսակալ Հարի փաշայն տեղւոյն աղէկութեանը համար ըսած ջանքը գրեւտ կարօտ չէ, բայց տեղացեաց շնորհակարտութեան պարտականութիւնը կը ստիպէ: Առաջիկայ գրուած է որ ինչ ճամբայ բռնեց երկիրը մարտի ներքէն աղաւտելու, որ անցած ամառու ընէ հաւկիթին գետինը թաղած էին: Երկրորդ հաւկիթին չափով ժողովներուն վարձք խոստացաւ: Ասով մարտիները չի կենդանացած և չի թեւաւորած ջնջեցան. և ժողովը հաւկիթները 215.000 հօխայի հասաւ: Մասնաւոր է որ թէ որ չի նայուեր և ասոնք կենդանանային և թեւաւորելին նէ՛, իզմիրու շրջակայ այն բարեբեր երկիրներուն բերքը ինչ վնաս կը կրէր: Մարտի հաւկիթը չի կենդանացած քանի հատը տիրեմ մը, քանի հաղթը հատը հօխայ մը կուգայ. 215.000 հօխայ հաւկիթին երաճ մարտիները քանի հատ ըլլալէք երեւակայեցաւ բան չէ. ասկէց կը հասկըցուի այն վրեւատուն մեծութիւնը, որուն բարձրագոյտի կուսակալը առաջը առաւ:

Չտակին օրերը պարտքի համար ով որ բանտը գտնուեցաւ նէ՛ բարձրագոյտի փաշայն անոնց պարտքը ամբողջ հատուցանելով անոնք բանտէն հանեց, որ երթան իրենց ընտանեացը հետ ուրախութեամբ Չտակի ընէն. և աղքատութիւններն ալ իմանալով քանի մը շաբթուան ասպարոտի օգնելու չափ ալ ամէն մեկուն ստակ իրիկեց:

Կոնի ասուն գեղերը կը պարտի գիւղացեաց որ պիտութիւնը հասկընալու համար: Մէկ անգամ մը Վոստեկի յի մօտ գիւղ մը երթալով գեղացեցիք իրենց խեղճ վիճակը հասկըցուցին որ իրենց ինկած տուրքը չէին կրնար վճարել: Բարձրագոյտի փաշայն անոնց չի կրցած վճարածը իր քսակէն անաւելն զատ գիւղը դարձուած մըն ալ հիմնեց. որուն մէջ չըջակայ գիւղերէն ալ տղայք պիտի գան կարգաւ գրել տարվել:

— Տեղւոյն գաղղղներէն զոմթի լրագիրը խեղճ տերիէն մայիս 8 ին (այսինքն 26) գրուած նամակէ մը յետագայ տեղեկութիւնները կուտայ:

Վաղաքականութեան վրայօք երեւելի բան մը չի կայ. կառավարութիւնը վաճառականութեան և երկրագործութեան ծաղիկներն ելլելօք ու շաղիք է. և հասարակաց օգտին ծառայելու բաներ կը չինէ կամ կը նորոգէ: Ինչ բան որ երկիրն աղէկութիւնը պիտի ելլելցնեն, բարձրագոյտի փոխարքայն իրեն խորհելու նիւթ անիկայ կ'առնէ: Թէ իրենտերիէ և թէ Վըսր մեծագործ և օգտակար բաներ չինուերու վրայ են:

Այս երեւելի օգտակար գործերուն մէկն է Վեյղոս գետին փայտաչին թղմալը, և գետիները ջը

րելու նոր գործիւն մը, ջրաբաշխ առուներ չի նշելով: Ասոր վերահայրութիւնը մեծագոյտի Վեյի փաշայն յանձնուած է. որ անցածները Վըսր եկաւ ջրանցքները տեսնելու համար. և քիչ մը ասուն կենալէն ետքը նորէն գնաց: Բարձրագոյտի փոխարքային խեղճութիւն երբ գալը յայտնի չէ. օտար տերութեանց հիւսնուածքներն ալ առ այժմ Վըսր են. անոր եկած ասունքը պիտի գան:

Թէպէտ տեղւոյն ստորինիւնութիւնը շատ աղէկ կը նայի. և ամէնն ալ ասոր կը վիպեն. բայց գուցէրը իրենց գողութիւնն ընելու միջոց կրնան կոր գտնել: Ընդամ օրերը ուստայ տերութեան իսթէնտերիէի հիւսնուածքներն դիւանէն երկու հազար հինգ հարիւրի չափ Սոսիսի սիւնաղբը բոշմ գահեկան գողցեր են. (տիրէկի ըռեակ), գողերը ձեռք անցնելու յոյս կայ, բայց մինչև հիմա տակաւին ձեռք անցած չեն:

— Առաջ կըղզին կառավարիչ իշխան մեծարայ Սթէֆանայի Վոօրիստէս պէլը իշխանութեանէն ելաւ. և անոր տեղը կայսերական բարձր հրամանաւ նոյն իշխանութիւնը մեծարայ Վալիմայի պէլին տրուեցաւ, որ հիմա մեծագոր տերութեան կողմէն Փարիզ գնապան է:

— Հետագայ յօդուածս արդոյն արարեան պատուական լրագրէն կ'առնենք, որ Հարի փաշայնը եղած բանի մը պատմութիւնն է:

«Վաղղի տերութեան հպատակ մարդու մը աղջիկը անցնալները յանկարձ իւր հօրը անէն կը փախի. ծնողքը շատ կը փնտրեն զայն. բայց չեն գտներ: Այլօք օրէն ետեւ աղջիկը կուսակալին պալատը կ'երթայ միտակ. ու Օարիֆ փաշայն ներկայանալով իրեն ով ըլլալը կ'իմացնէ. ու կը յարէ թէ իւր յօտար կամօքը եկած է որ Վահմետական կրօնը ընդունէ: Այս մտախալ կուսակալը իսկոյն ընդ կուսայ Վաղղի հիւսնուածքին, որ անմիջապէս իւր ստանալով (քանիզիւն) ընկերութեամբ աղջկան հօրը և քահանայի մը կը յարկէ կուսակալին պալատը: Ասոնք կ'երթան աղջիկը կը տեսնեն. և իրենց խնդրոյն համեմատ աղջիկը իրենց կը յանձնուի, որպէս զի թէ կրնան անոր մարքին սրտումը փոխել:

«Վայ ծնողոյ, ազգականայ և քահանայից յորգորները և համոզական խօսքերը ամենեւէն աղջկան միտքը չեն կրնար փոխել, որ քանի մը օրէն ետեւ իւր առաջին սրտամաքը վերստին կը դառնայ կուսակալին պալատը: Օարիֆ Վոստաֆա փաշան քսան օր եւս պահել կուտայ զայն երեւելի անձի մը տունը, ուրտեղ աղջկան ծնողքը և ազգականները շարունակ աղաւաքար կ'երթային զինքը տեսնելու և յորգորելու որ իւր հայրենի կրօնը չի թողու: Այլ կրնային ամէն ի գործ դրուած միջոցները ի գերեւ ելլելով, կուսակալը նորէն կը ծառայանէ Վաղղի հիւսնուածքին թէ, եթէ տակաւին յոյս մը ունի աղջկան վրայ, իւր կողմանէ ամէն թոյլտուութիւնները պիտի ընէ. ասկայն բացասական պատասխան մը ընդունելով, յայնժամ կուսակալը պարտաւորեցաւ Վահմետական օրինաց համեմատ տաճիկները ղրիչեալ աղջիկը, որ քանի մը օրէն ետեւ կոստանդնուպոլսեցի Վահմետ պէլին ամուսնացաւ:

«Այս օրինակ կրօնական թոյլտուութիւն մը Հարի մէջ երբեք տեսնուած չըլլալով, մեծ աղբեցութիւն քրաւ քրիստոնէսայ ազգայ վրայ: Վահմետականեց առաջ եթէ մէկը բարիութեամբ, կամ ուրիշ գիտարածող մը Վահմետական կըլլամ ըսելու ըլլալ անգամ մը, այլ մէկ մըն ալ իւր խօսքը ետ առնուլ անհանգիստ բան էր, այլ կամայ ակամայ զանկա տաճիկ պիտի ընէին: Վրդ հին Ժամանակուն կառավարութիւնը այժմեան մարդասէր և հայրական կառավարութեանը հետ բարդատելով, կը թողումը իմաստասիրել մեր ընթերցողացը թէ որքան մտերիմ երախտասիրութեամբ լեցուած է քրիստոնէսայ ազգայ սիրտը իրենց առատագութիւնը և իւր իմաստուն կառավարութեան այս օրինակ և ուրիշ ազգի ազգի մարդասիրական կարգադրութեանցը համար:»

— Երանալ որ զօնարարի տարի յայտնի 12 ին (այսինքն 30) Տիարպէքիէն գրուած սա գիրը կը հրատարակէ: «Տիարպէքի օսմանեան մեծագոր տերութեան մէջ աղէկ գիրք ունեցող քաղաքներուն մէկն է. և օրն ալ աւելի աւող կրնար ըլլալ: Վարիսը ամուր մնացած է. փողոցներուն քարայտակները (խալարներ) աղէկ է. ջուրը պատուական է և առատ. և օգոյն վատատուրը ըլլալուն, և ամառը ջերմ (սրթմա) շատ ըլլալուն պատճառ այն է որ քաղաքին բոլոր դուրը ըլլալով ջուր կը կայնի. առուները և ջուրի ճամբաները

պէտք եղածին պէս չինուած չեն: Վաղաքին մէջիջ ջուրերը վաղելու ճամբաները անապարտիւնելով և սատկած անասուններու դիակներով գոցուած են. ջուրերը վաղելու տեղ չի գտնելով հոն կը դիդուին, կը հոտին. և տեղւոյն օդը կ'ապականեն: Վաղաքը մարքերը հինգ վեց հազար զուռուշ ստակ խարճելով լրմնապա բան է. ուրիշ բան չուզեր. բայց եթէ ջուրերուն ճամբաները մարքեր, և զգուշաւ նալ որ ասկէց ետքը չի գոցուին:

— Ինչպէս որ լրագրոյն նախընթաց թերթերուն մեկուն մէջ ծանուցիկնք, Վարիսայի կայսերութեան կողմէն 1832 թուականին ի վեր կոստանդնուպոլսու գեղարտական գործով նատոյ Վ. Շուրմեյք կոմար այս գործին հրաժարելով Վարիս գաւառը հրաման ուղած և առաջ էր իր տերութեանէն: Ընդհանր շաբաթ 13 մայիս, իւր ընտանեօքը Ֆրանսիոյ Իսթրաք անուն շոքեանաւ կոստանդնուպոլսից ելաւ Ղերմակ ծովով թրիէտ, և անկէց Վ իննա երթալու: Կեսպական գործոյն առ այժմ վերահայրութիւն պիտի ընէ Վ. Վեյցը, մինչև որ կայսեր հրամանաւ կամ ուրիշը գայ կամ պաշտօնը ասոր վրայ հաստատուի. և այս գործակալը անցեալ շոքեանալ օրը գեղարտական քանի մը երեւելի գործակալներուն հետ ընկերակցութեամբ մեծագոր տերութեան բարձրագոյն դուռը գնաց ի պաշտօնէ պէտք եղած տեսութիւնը ընելու համար:

Յիշեալ գեղարտին կոստանդնուպոլսու կեցած ատենը աւագրիական տերութեան հպատակները աղէկ կառավարելուն համար գեղարտ ելլելէն օր մը առաջ մէկ շնորհակարտութեան գիր մը գրեցին բոլոր աւագրիական հպատակները և ստորագրեցին և գեղարտին իրիկեցին. այն ալ սիրով ընդունելով անոնց պատասխան մը իրիկէր էր. որուն մէջ ինքն ալ անոնց վարմաւորէն մեծագոյն շնորհակալ եղած էր:

ԱՐՏԱԲԵՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԵՐՉԻԱ. Ժամանակէ մը ի վեր կառավարութիւնը կ'աշխատի բոլոր Պոնսան և մասնաւորապէս Փարիզ քաղաքը մարքեր պարտու պարտու մարքայանութեամբ ասպրոզ բարձրութեան մարքիներէն, որ հոն կուգան ժողովուրդը ուղղուած անուրջով իրենց սպարաւ ձարելու. և շատ անգամ գողութիւն և ուրիշ գէշութիւններ ալ կ'ընեն: Կերսի կողմերը ասոր վրայօք որքան խորհուրդ և սրտում ըլլայ նէ իսր չընէր, մինչև որ սահմանագրեցիները եղած դիտարտութիւններուն և պահպանութիւններուն նորէն առաջին անգամ յիտարուի. ուստի Պոնսայի հիւսնուածքին բաժնին գաւառայեալ (որ Վրուսիսայի սահմանաղրուին է) այն կողմերու կառավարիչներուն յատուկ պատուէր իրկած է որ խոսի պահպանութիւն աչալըր ջուր ընէն այն բոլոր օտարականներուն վրայ, որ օրինաւոր կերպիւ ապրելու միջոց մը չունենալով կամ չի կրնալ յոյրունել Պոնսան կրմունէն, նոյնոյ այն մարդոց վրայ որոնց անցալիները քսակարգի չինուած չէ, և եկած տեղերէն գտնուող Ֆրանսիոյ հիւսնուածքին ստորագրութիւնը չի կայ վրան: Վահմետականներուն որ տեղերէն որ մարդ անցնիլ գիւրիւն է նէ՛ այն տեղը աւելի զգուշութիւն ըլլալու է որ մէկ երկուքէն առանձին մարդիկ ներս չի մտնեն. աչքերին չի բռնած կասկածելի մարդիկը հետապնդելու են անկէց. սրովհետեւ ասանկ մարդոց Պոնսան մտնելը հասարակաց հանգստութիւնը վրդովելէն զատ բանի չի գար:

— Վրագոյն օրէնագոյն ժողովոյն անդամներէն Վ. Վրաքօն յիշեալ ժողովոյն առաջարկեց որ, 1832 ին սպրիլ 10 ին երաճ օրէնքը, որով Ֆրանսիոյ կարողութիւն թաղաւորը իւր բոլոր անալը և ընտանեօքը Պոնսան ոտք չի կոխելու պայմանաւ աղաւթուած են. և 1848 ին մայիսի 26 ին օրէնքը, որով նոյն պայմաններով արարող լուի Ֆիլիք թաղաւորին և ընտանեացը դէմ վճռուած և հրաւարական էր, երկուքն ալ ետ կանչուին: Գրեւէ որ Շամպոն կոմսին և ընտանեացը, և լուի Ֆիլիքին և ընտանեացը Փարիզ դատաւորուն հրաման տրուի: Առաջարկութեանը պատճառները բացատրած ատենը կ'ընէ. կուզեմ և կը փափաքիմ որ լրամ քննութեան առնելու խորհական անձինքը կուսակալութեամբ, կամ քաղաքական տեսչութեան (բոլորիքայի) կըրթով չի քննեն. որովհետեւ իմ ինչիքս միայն սկզբունքներու վրայ է. անձինքներու և պարագայներու վրայ հիմնած կարծիքներէ և կառավարութեան կերպի ամենեւէն կ'անաւ

յուրի : Ազգիս աղէկ բարոյակամին և վեճմական պատուցն ինկածը այն է որ մեզի չի վայելու մեկ օրէնք մը մեր կառավարութեան օրինաց մէջ արձանագրեալ չի մնայ :

Պ. Կէյ-| իւսաց երեւելի, քիմիագէտը, որ Փարիզու փոքրանոցին հանքերուն խառնիլը տեսուչ (սահայ սպար) էր, մայիս 10 ին մեռաւ Փարիզ քաղաքը 71 տարուան : Ի՞՞՞ շիւթեան և զեղաբորձութեան պարագայ մարդոց մէջ կրնամ քանազան որ ասոր անունը չի գիտցող չի կայ :

Միտէր քաղաքին կամուրջը վրէժով խեղճը վոյզ գնուորները, որոնց վրայ անցած թիւերուն մէջ խօսեցանք, Հոմ հասարակապետականներուն ձեռքէն ադատելու գացողներէն էին : Ասոնց աղէտը Հոմայ քահանայապետը լսելով անոնց հոգւոյն պաշտօն և պատարագ ընել ապէն զատ իրեն Փարիզ նստող գործակալ եպիսկոպոսին գրեց որ այն վնասուողներուն այրիններուն և սրբերուն բանուելու համար 10,000 Ֆրանք սոյ : Ուրիշ տեղեր և ինչպէս կը լսեմք, կրտսեանորոցու Երոզայցոց միջն անգամ ասոնց համար ստակ կը ժողվէին :

ԱՍԿՐՈՒ : Մաճառները, որ հիմա Մարտիանի կայսերութեան հնարանգութեանը սակը մը տած են, բազմակիք աղերսագրով մը կայսրէն և կայսերական կառավարութեանն հետեւեալ տասն և երկու ինչիլը կ'ընեն :

1. Մարտի 4 ին հրատարակուած սահմանադրական կանոնները ՚ի գործ դրուին :
2. Հետեւեալքար, պաշարման միջակը վերնայ, առաւել անոր համար որ, թէպէտ այս վիճակը քիչուոր իշխաններուն չարազանցութիւնը կը ընայ զպէր, բայց խառնիճալանձ խոստարար ուսմիկներ չեն զօրութիւր և մարդ չի կրնար ասով իրեն ստացուած ոյր տէր ըլլալ :
3. Պաշտօնեկց խորհրդայն մէջ մասնաւոր մէկ մարդ մին ալ գտնուի որ Մաճառխոտանի օգտին վրայ մտած է :
4. Մաճառին առանձին ազգ ըլլալուն յատկութիւնը պահուի, մաճառի լեզուն բարձրագոյն գագրոցներու մէջ և կառավարութեան մէջ ընդունուած լեզուի մը պէս բռնելով :
5. Մաճառխոտանի ամբողջութիւնը պահուի : Հետեւեալքար վերստին մաճառի թագաւորութեան հետ միանայ իսուսթին վոյօտայութիւնը և զինուորական սահմանները :
6. Յերէրի երկիրը որ Վրանսիականի սահմանին մէջ գտնուած է, և նոյն գաւառին և Յերէրի զինուորական սահմանին մէջ դարունակուած բոլոր մաճառի երկիրները մաճառի թագաւորութեան իշխանութեանը սակը խօթուին, և ուսմաններուն և սարսններուն երկիրները զոտ գաւառ բազմացնեն :
7. Խուռաթներուն և շրջաօններուն երկիրները Մաճառխոտանէն զատուած թող մնան, որովհետեւ անոնք անանկ կ'ուզեն, և 700 տարիէ ՚ի վեր զիրենք այս թագաւորութեանս հետ միացնող կապը իրենք կարեցին :
8. Մաճառխոտանի մէջ հասարակաց գործոց վրայ գրուողները միայն մաճառ ազգէն ըլլան, դատարանական գերատոյն ատեանը և Մաճառխոտանի եկամտից տեսչութեան ատեանը Մաճառխոտանի մէջ ըլլայ :
9. Ազգային ժողովքը ՚ի չէթ քաղաքը գումարուի :
10. Մաճառխոտանի ազգային նշանները և դրօշակին գոյնը և թէ քաղաքական և թէ զինուորական զգեստին կերպը չի փոխուի :
11. Ինտըրնացիոն կեղեցուցն ինքնօրինութիւնը անխախտ մնայ :
12. Ով որ Մարտիանի կայսր ըլլայ նէ՛ կայսր եղած օրը Մաճառխոտանի ալ թագաւոր պատկուի : Կ'երեւի որ Վ ինչնայի գիւհնը առանց երեւելի փոփոխութիւններ ընելու այս խնդիրներս չընդունին :

Ասոնց մէկ մասը մաճառները ոտք ել լեղն շատ ժամանակ առաջ տրուած էր, ինչպէս

են 3 և 4 յօդուածները : Ուրիշներ կան որ առաջ կուց ուղեցին և չի տրուեցաւ, անոր համար ապրտամբեցան, ինչպէս են 5 և 6 յօդուածները : Մա հիմա ալ չեմք կարծել որ բացարձակապէս տրուուն : Թէ որ այս Մարտիանի ընելու փոփոխութիւնները մաճառները չընդունին և իրենց խնդրոյն վրայ ամուր կենան նէ՛ Մաճառխոտանի նրա շարման վիճակը երկար կը բռնէ :

Վագտամբ մաճառներուն ինչքերէն աւելորիական կայսերութեան գանձը անցած գետինները 86 կտոր մը կան, և առնուել գինը մեկէն երկու միլիոն ֆլորինի չափ (40,000 քէստ ստակ) կ'ընեն, որ մաճառի պատերազմին ատենը Մարտիանի ըրած ծախքէն շատ պակաս է : Յիբի կոմսին ձեռօքը ուսուց հետ եղած պրոյսիներին նայելով Մարտիանի տէրութիւնը ուսուց գանձուն 3,700,000 ուսպլի (133,200 քէստ ստակ) կ'ընեն :

ԳԵՐՄԱՆՆԱ : Տաճկական ճիւղի կալաքիս լրագիրը ընթացիկ սկիզբը (մայիս 1) հրատարակած թերթին մէջ գերմանական գաշնակցութեան համապային ժողովքին պատմութիւնը սկիզբէն առնելով այսպէս կը համարուի :

« Գերմանիայի առաջին հանդարտութիւնը և խորհրդութիւնը վերստին կառարեկապէս ձեռք ձգեցին համար քանի մը կառավարութեան կարգեր և կանոններ գիտել պատշաճ տեսնուելով, ասոր վրայ պէտք եղած խորհուրդները ընելու համար Պրուսիա քաղաքը մէկ մեծ ժողովք մը գումարել որոշուեցաւ, որ Գերմանիայի մէջ գտնուած երեսուն և ութ իշխանութիւններուն և տէրութիւններուն կողմէն անդամներ գրուին, և Յովհաննէս մեծ գումարն ալ կայսերութեան տեղակալ անունով ժողովքին գահերէց ըլլալով հոն ըլլալու խորհուրդներուն և նոր կարգադրութիւններուն վերակարգութիւն ընէ : Ասոն մը ետքը այս գործը ըմբռնալով նոր կարգադրութիւններուն գործադրութեանը համար որոշուեցաւ որ Գերմանիայի իշխանութիւններէն զօրաւոր մէկը կայսր անունուելու բոլոր Գերմանիայի վրայ, և ասիկայ ժողովքն անդամներուն մեծագոյն մասը պատշաճ գումարը : Գերմանիայի թագաւորն ալ կայսր ըլլալու արժան տեսնուեցաւ : Եւ այս Գերմանիայի ուրիշ քանի մը տէրութիւններ՝ այս ժողովքին ըրած մէկ քանի կարգադրութիւններուն հետ Գերմանիայի թագաւորին կայսր ըլլան ալ չընդունեցին : Գերմանիայի թագաւորը ասոնց կամոցը ղեմ չընելու և գերմանական գաշնակցութեան միութեանը վնաս մը չի բերելու համար Գերմանիայի կայսր ըլլալը չընդունեց :

« Նիկեց ետքը Գերմանիայի տէրութիւնը և անոր կուսակիցները մէկ նոր կարգադրութիւն մը չինեցին : Ուրիշ տէրութիւններ և անոնց կուսակիցները և անոնց կողմէն ժողովքին անդամ գրուներգիները այս նոր կարգադրութիւնները չընդունեցին և չի ստորագրեցին, և ժողովքը, և հոն գրուումով Գերմանիայի կուսակիցներուն շատուորութիւնը աւելուելու համար իրենց կողմէն իրիւր գործակալ անդամները ետ կանչեցին, և ժողովքը երթալու շարունակողները ապստամբ հրատարակեցին : Այս թէպէտ այս ժամուցական յայտարարութեանն Գերմանիայի տէրութեանը պաշտոնը բան մը չի կար, բայց ուրիշ տէրութիւններուն կողմէն իրք կուսած ըլլալով իրենց հասած հրամանին համեմատ չի գործող, և Գերմանիայի կողմը անցնելով ժողովքը մնացող մարդիկը ապստամբ սեպուեցան, և կայսերութեան փոխանորդին հետ անգամ վիճեցաւ : Սինչու որ վերջապէս Գերմանիայի թագաւորին ու կայսերութեան փոխանորդին մէջ տեղը պողոտայի ինկաւ : Գերմանիայի թագաւորը առաջարկեց որ կայսերութեան փոխանորդը գահերիցութեանն հրաժարի, փոխանորդը ասոր առաջարկութեանը առ կանչ չի գրաւ :

« Նոր վրայ Պրուսիա գտնուող Գերմանիայի գործակալները և անոնց կուսակիցները հոն կենայով բան մը չի կրնալ ընելքին աղէկ մը խեղճերնին կարելով քաղաքէ քաղաք պտրտելէն ետքը վերջապէս Վրիճուրգ քաղաքը ժողովք մը կազմելու հրաման առին ալ նէ, ասոնք ետքերը Գերմանիայի տէրութեան կամոցը հակառակ բաներու ալ ձեռք զարնելով յիշեալ տէրութեան առաջն ալ ապստամբ սեպուեցան, և ժողովքինն աւելուեցաւ :

« Նոր վրայ Պրուսիայի և Հաննովերի և Բրունսուիայի տէրութեանները միաբանելով նոյն Վրիճուրգ քաղաքը նոր ժողովք մը բացին : Վերջերէնը կայսերութեան տեղակալը իր պաշտօնէն հրաժար

ընելով մինակ Մարտիանի և Բրունսուիայի տէրութեան մէջ ուրիշ մէկ գաշնակցութեանը վրէժ ժողովական անգամ ընտրուելով Պրուսիա ժողովքի մէջ մէկ կառավարութեան ժողովք մը բացուեցաւ, բայց Բրունսուիայի տէրութիւնը միշտ Վրիճուրգի ժողովքը կը յարգէր, և անոր ուժ և իշխանութիւն կուտար, և Պրուսիա ժողովքին չէր հաւաներ, և նոր համար Պրուսիա ժողովքին մէջ ընդհանուր Գերմանիայի օգտակար բան մը չի կրցաւ լինուիլ :

« Վրիճուրգի երկրորդ անգամի ժողովքը բացուելու համար Գերմանիայի հետ միաբան գտնուող Հաննովերի տէրութիւնը ետքը Գերմանիայէն զատուեցաւ : այսու ամենայնու Գերմանիայի կառավարութիւնը իւր գործէն ետ չի կեցաւ, և այս ժողովքին մէջն ալ յիշեալ տէրութիւնը և կուսակիցները ընդհանուր Գերմանիայի համար ժամանակով կարգադրուած կանոններուն մէկ քանին բնութեան տոնելով ՚ի գործ դնելու համար խօսակցութեան մէջ մտան ալ նէ՛ գերմանական տէրութեանց շատերուն կողմէն Վրիճուրգի ժողովքին նորէն բացուելուն, և մանաւանդ յիշեալ կարգադրութիւններուն ՚ի գործ դրուելուն ղեմ բողք (բրոզեդ) եղաւ :

« Գերմանիայի տէրութիւնը շարունակ յիշեալ ժողովքն ուժ տալէն ետ չի կեցաւ, և այս օրերս ալ իր թագաւորական ժողովքին մէջ Վրիճուրգի ժողովքին ընդունում և վճաւ բոլոր բաները էրեն ալ ընդունելի ըլլալը յայտնեց : Այս բանս Գերմանիայի մէջ մէկ մեծ երկպառակութեան մը պատճառ է, և թէ որ ասոր մէկ ճարը չի գտնուի նէ՛ գերմանական տէրութեանց մէկ մասը Գերմանիայի կուսակից ըլլալով այս գիկներէն բողբողին կը գտնուին, և մնացածները Մարտիանի կամ Հաննովերի կամ ասոնց նման մէկ տէրութեան մը հետ միաբանելով Գերմանիայի և անոր կուսակիցներուն հետ ունեցած բարեկամութեան կապերին կը կտրեն :

« Այն լրագիրն մէկ ուրիշ յօդուածն ալ այսպէս կը խօսի : « Գերմանիայի տէրութեան Վրիճուրգ քաղաքը կողման մեծ ժողովքին պատճառաւ Վերմանիայի իշխանութիւններուն և տէրութիւններուն մէջ մտած անմիաբանութիւնը վերջուեցու համար այս մօտեքս ուսուց և Մարտիանի կայսրերը և Գերմանիայի և Վերցիմպերկի թագաւորները և ուրիշ քանի մը գերմանացի իշխաններ Վարչալ քաղաքը գտնուելով պիտի խօսակցին » :

« Նոր լուր առնուած է որ, Վարչալ երթալ ժողովքէն առաջ յիշեալ թագաւորները և իշխանները միաբան պատշաճ դատեր են որ Պրուսիա քաղաքը ժողովք մը կազմեն, միայն Գերմանիայի թագաւորը ասոր համար թիւն չէ սուեր, և ինքը այն ժողովքին մէջ պիտի չի գտնուի » :

ԹՕՍԻՐԱՆԱ : Պրուսիայի և Թուրանի կառավարութիւններուն մէջ պողոտայի մը ինկաւ այս պատճառով : Վերիկայի Պրայիկա գաւառը գեղին անեղ (Ֆեպուէ ձալա) ըստաւ հիւանդութիւնը սաստկացեր է, որ Վերիկայի յատուկ մէկ հիւանդութիւն մըն է և տարտիսիի ալ է : Պրայիկա երթուելու լիւր ընդունուելու ալ պողոտայ կը սեպուին, և որովհետեւ Փրանսիայը այս հիւանդութեան պատճառաւ Պրայիկային եկած նաւերը զգուշութեան (քառանդիտայ) կանոնի սակ խօթած չէ, ի խօսնայի յառանգելի վերափոխուն Պրայիկա յի կողմը պարտելէն ետքը Վարիկա և անկեց անկիցայէս ի խօնու եկող նաւերը զգուշուէ օրինք քանի մը օր բայց կայնեցնել և ետքը յամարը մօտենալու հրաման տալ ուղեց : Պրուսիայի կառավարութիւնը կ'ուզէր որ, երբ որ նաւուն հրամանատարը վրայե ուր տան երբ ՚ի վեր նաւուն մէջ գեղին տեսնէն մեռնող չի կայ, նաւը մարտը սեպուի, և անմիջապէս զամուրը մօտենայ և զամարը երկու մարդիկը և արանըը հանուին : Թօս քանայի կառավարութիւնը ասոր չհամարու համար Փրանսիայը նեղացած է :

ՍՊԱՆԻԱ : Հետաքրքիր մարդ մը այնպէս դատեր է որ Մարտիանի աղքատ մէջ ամենէն շատ ծրխախտ գործածող սպանիացոց աղքատ է, և այն աղքատ քանի մը և խարձաճ ծխախտին վրայ այս հաշիւը կ'ընեն : Բոլոր Վրանսիայի բնակիչներն են կը ան 23 միլիոն : Նոնյակ երեք միլիոնը վիճակ գործ կ'ածեն, ամէն մէկը տարին ութն հօսայ ծխախտ կը խարձեն այս ճամբով, որով բոլոր Վրանսիայի մէջ տարին 24 միլիոն հօսայ ծխախտ կը խար

ճուրի : թե որ այս հաշիւը ճիշտ է նե՛ ստանիսցի ներքե Լաւրագան մէջ ամենէն շատ ծխախոտ խար ճող աղբ չեն կրնար ըլլալ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ : Ինկիլիզի և յունաց տէրութիւններուն մէջ երաժ զէճը լլմնացած ատենը՝ ինկիլիզի դեսպան Պ. Ուայզը և յունաց տէրութեան արտաքին գործոց նախարար Պ. Ուայզը միաբանելով Ֆուանարդի գործակալ Պ. Կրօյին ալ գիտութեամբ պայմանագիր մը գրեցին . որուն յօդուածներուն միաբն համառոտութեամբ հոս գնեմք :

1. Յունաց տէրութիւնը 8500 լիւրա սգէստընը ապա անմիջապէս Պ. Ուայզին , որ անոր ձեռքովը սրաւ պիտի արուծի նէ արուծի :

2. Եւս ստակը արուածին պէս՝ ինկիլիզի ծովապետ Պ. Գարբէրին բռնած յունաց վաճառականի նաւերը թող արուծին :

3. Ինկիլիզի ծովական զորքէն երեք հոգի յունաց տէրութիւնը բռնելով ինկիլիզի տէրութեան դրօշակին անարգանք հասցնելուն վրայ Պ. Ուայզը գրով թողութիւն ուզէ ինկիլիզի տէրութեանէն :

4. Եւս գիրը Պ. Ուայզին ձեռքը անցնելուն պէս՝ ինկիլիզի ծովապետին բռնած յունաց տէրութեան նաւերը թող արուծին :

5. Եւս պայմաններս կատարուելով՝ ինկիլիզի վէճին պատճառ տուած բաները ամենն ալ լլմնը յաճ կ'ըլլան Պ. Գարբէրին ուզած ստակէն զատ . որուն թուղթերը՝ հոռուները ասոր տուելը կ'ոյսած ատենը կորուսուած ըլլալով , ճիշդ հաշուին պէտք եղած տեղեկութիւնները կարգի դնելէն ետքը իր ատակը պիտի ուզէ , որ իրեն պիտի վճարուի ինկիլիզի դեսպանին ձեռքը , և այս տեղեկութիւններուն համար Պ. Ուայզը և Պ. Ուայզը միաբանելով երեք հոգի պիտի դնեն . և թէ որ այս բնութեանէն հասկըցուի որ թուղթերը յիրաւի կորսուած են . և Տորդուկալի տէրութիւնն ալ որուն վրայ է Պ. Գարբէրին բռնած անունը , թուղթերուն կորուսելը պատճառ բռնելով ստակը չի հատուցանել նէ՛ յունաց տէրութիւնը պիտի վճարէ :

6. Եւս պայմաններս ստորագրուելուն պէս ՚ի գործ պիտի դրուին . ինկիլիզի տէրութեան կողմէն հաստատութիւն գտնելու չի սպասելով :

7. Կրեք տէրութեանց երաշխաւորութեամբը (ուղտի , ինկիլիզի և Ֆուանարդի) , յունաց տէրութեան ունեցած պարտքը , և Մախիէնցա և Չերիկի կամ Լաֆօնի կողմէն բանը այս պայմաններէն դուրս են :

Յունաստան գտնուած ինկիլիզի դեսպանին և յունաց արտաքին գործոց նախարարին մէջ այս պայմանը եղած ատենը՝ Ֆուանարդի կողմէն Սնուտա նստող դեսպանին և ինկիլիզի արտաքին գործոց նախարար Սոմա Նաթէրօզի մէջ ուրիշ պայման մը եղած ըլլալով Պ. Ուայզին պայմանագիրը կ'ընդունէ յաջորդ օրը Պ. Կրօ կոխնայու ա սիկայ . և ուզուեցաւ որ Պ. Ուայզին բրած պայմանագիրը ետ մնայ . Եւս Նաթէրօզին Սնուտա շինած պայմանագիրը վաւերական ըլլայ :

Յայտնի է որ ասոր վրայ Պ. Ուայզը և Պ. Կրօ իրարու հետ խօսելով բան մը չէր լլմնար . հարկ եղաւ որ Ֆուանարդի և ինկիլիզի կառավարութիւնները իրարու հետ խօսին . և Ֆուանարդի արտաքին գործոց նախարար Պ. Տրու շիգ , Ֆուանարդի կողմէն Սնուտա կ'եցող Պ. Տրուէն ալ Սոմա դեսպանին վրէջ սր Սոմա Նաթէրօզին հետ խօսի . և Նաթէրօզը կ'ըստ պայմանագիրը ետ մնալով Սնուտա գրուածը վաւերանայ :

Մայիսի 11 ին (ապրիլ 29) , Պ. Նիսիսեանի Փարիզը օրէնսդրաց ժողովոյն մէջ Պ. Տրու շիգէն տեղեկութիւն ուզէ Յունաստանի գործոց նախարար Պ. Տրու շիգ պատասխանը ուրիշ օրուն ձգեց . և մայիսի 16 ին նոյն ժողովին մէջ ըսաւ . ինկիլիզի և յունաց տէրութեան մէջ եղած վէճը հանդարտեցնելու համար Ֆուանարդի տէրութե միջնորդութիւնը անանկապ և ցաւալի կերպով մը անյաջող երթալուն վրայօք մեր կառավարութիւնը պատշաճ գոտեց որ ինկիլիզի կառավարութեանէն բացատրութիւն ուզուի . Եւս պատասխանը ինկիլիզի և Ֆուանարդի տէրութեանց մէջ եղած բարեկամական կապիտալութեանը համեմատ չըլլալուն համար՝ հասարակագիտութեան նախագահը նախարարաց ժողովին կարծիքը հարցնելէն ետքը ինչի հրաման ըրաւ որ մեր Սնուտա կ'եցող գեսպանը ետ կանչեն : Եւս վրայ ժողովականներուն խիստ շատը հաւանութեան նշան ցրցուցին . և յօնաբոխի օրագիրը կ'ըսէ թէ , կարծեմ միայն

լեւնակողներն են որ հաւանութեան նշան ցրց չի տուին : Հաւանութիւն տուողներուն ծափահարութիւնը բաւական քչեց . երբ որ լուծութիւն եղաւ Պ. Տրու շիգ Սնուտայի դեսպանը ետ կանչուցաւ համար գրած նամակը կարգաց . որուն մէջ Ֆուանարդի և ինկիլիզի մէջ ծագած պաշտութեանը պատճառները պաշտօնական կերպով Ֆուանարդի կողմէն բացատրուած ըլլալով , պատշաճ կը սեպուէր ամբողջ նամակը հոս գնելու :

Պարս :
Նոյն օր առաջիցս պատիւ ունեցող հրամանոց իմաց տարու , քեզի յանձն եղած ինքզնիք գէ՛մ Լծնուայի դիւանին տուած պատասխանին վրայ խորհուրդ եղաւ կառավարութեան պաշտօնէն ստեղծուող քեզի հասարակագիտական կառավարութեան օրոշուի ինչ կ'ըսայ ըլլալ : Փերսիական բարեկամական և խաղաղութեան օրոշուի մէջ կ'ըստ ժողովի ինկիլիզի առաջնորդ և յունաց մէջ եղած վէճը պատուաւոր պայմաններով լլմնուցնելու . Եւսք մէկ եղած էր որ ինկիլիզի արդէն ՚ի գործ գնելու սկզբած : ստիպողական եղանակները միջնորդութիւնը օրջան ժամանակ քչէ նե այնքան ատեն գաղաթին : Եւ թէ որ Ֆուանարդի կողմէն միջնորդ դրուող անչին ընդունելի գոտած մէկ պայմանը ինկիլիզի գործակալը չընդունի . պէտք ըլլայ որ ինկիլիզը անկապ Լծնուա կ'ընդունի . ու մը ՚ի գործ գնելու սկզբին ստայ :

Եւս վրայ յայտնի խօսքով հաւանութեան խտտմունք աւելիբ . բայց խտտմունքները չի բռնուցան :

Եւս կէս ցարայի հետ Լծնուայի ծագեցաւ որ , նոյն ատենը որ Փարիզը և Լծնուայի դիւաններուն մէջ անմիջապէս և արշնչ կերպով խօսուած և հաստատուած և գրի առնուած պայմանագիրը որուն մէջ կակահն Կիմալիները ձանչուած էին . Սթեք հասնելու օրը , յունաց տէրութիւնը նարէն ինկիլիզի ծովական զորութեան ներքէն լլմնուցում . Եւ թէ Ֆուանարդի գործակալը այս գործով բանջընելուն գէ՛մ շատ ջանացեր էր , բայց ինչ կ'ըստ ինչ կ'ըստ լլմնուցումը համար ստիպուեցաւ ինկիլիզի տուած վերջնագրին պայմանները ստանց քննութեան ընդունել : Եւս վրայ այս վերջնագիրն ալ ուրիշ կերպ խտտութիւններ ունեցի :

Սթեք միջնորդութեան այս արտաւայ Եւրոպայի նէ՛ ասոր մէջ ծուր հասկըցուած բան կայ կարծել ուզելիք : Եւս բոլոր որ Լծնուայի դիւանը բայց աշխարհի առաջ ցուելի այս բաներս բնութեւնը պէն բռնելով , որ մեզի եղած խտտմունքին վրայ չի կենցաղուն հետեւութիւնն էր . նոյն կառավարութեան ու մեր մէջ հաստատուած պայմանին վրայ կ'ընկայ : Եւ այս ինչը կ'ըստ հրամանագր յանձն եղաւ ընելու : Եւս ինչոք մտի չըլլալուն համար մեզ առանկ երեցաւ որ հրամանագր ալ անկեց ետք Լծնուա կ'ընտրէ հասարակագիտութեան պատուոյն ձեռք չի տար :

Ուստի հասարակագիտութեան նախագահը ինչի հրաման ըրաւ հրամանագր գրելու որ , Պ. Մարեպարէի տեղը Լծնուա գործ ա կ'ընտրէր հրամանագր : Ֆուանա գաւառս , նոյնքէն հրաման ըրաւ որ հրամանագր այս գործոյ մէջ ցոյց տուած ջանիքը և յարգանքը կ'ընտրէր : Եւս ինչոք կ'ըստ խաղաղութեան օրոշուի և հաստատութեանը համար , որուն յոյսով ինկիլիզի չի գտնուէր հրամանագր ձեռք չէր , հասարակագիտական կառավարութեան կողմէն եղած շորհակալութիւնը յայտնուի :

Եւս ինչոք որ այս գրուածս Լծնուա կ'ընտրէր ինչ կ'ըստ լու բարեկամիքն :

ՂԵՆՔԱՎԱԿ ԻՆԿԻԼԻԶԱՅ

Չայն մը եղաւ որ ինկիլիզի կողմէն Փարիզ նըստող դեսպան Սոմա Նաթէրօզին ալ իր անցապիւրները առեր Սնուտա անցեր է . և յիրաւի մայիսի 16 ին իրիկունը ասոր պաշտօնի գուճները քոյց էր , և ինչի ալ Փարիզէն գուրս ելլելու տեսնողներ եղեր էին . և ինչք քը Ֆուան օրագիրը ասանկ լլմնուցուցաւ : Սոմա Նաթէրօզին Սնուտա գաւառնայը հրատարակէր էր : Եւս յոյս յոյսով Սնուտա անուստան տուած անկեկարծ Նայն օրը հոն գացեր է բնակելու :

Եւս ինչ քանի մը անկարատ մարդիկ հրեայի մը տուն կ'ընտրելով , քանի մը գողեր ինկիլիզի տէրութեան հպարտագիտութեան ինչքը գողնալով , անխորհուրդ պաշտօնատէրներ ինկիլիզի գործակալին անարգութիւն ընելով , անալ իրենց աղբիւն զրան հասցուցին , որ 30 միլիօն արատիսի կը հասնի վաճառականներուն քաջած զնայր կ'ըսեն . ետքն ալ պատճառ եղան 36 տարիէն ՚ի վեր իրարու հետ խաղաղութեամբ կ'եցող երկու մեծ աղբ իրարու հետ աւրուելու : Թե որ այս երկու աղբաց զգօն կառավարութեանը վրայ վստահ չըլլայիք որ քիչ ա տեսնուան մէջ ասոնք վերստին իրարու հետ կը հաշտուին , կրնայիք ըսել թէ վերայիչեալ բաներուն պատճառ եղող անձիքը բոլոր աշխարհի խաղաղութիւնը տակն ու վրայ ըլլալուն ալ պատճառ պիտի ըլլային :

ՉԵՆՔԱՎԱԿ : Միջերկրայի Քալիֆոռնիա գաւառին առատ ոսկի հանքին լուրը շինաց կայսերութեան երկիրներն ալ գնաց . և Փէքին և Կանթոն և Բան զօն և Մաքաօ քաղաքի շինացի հարուստները ընկերութիւն հաստատեցին . նաւեր պատրաստեցին որ Քալիֆոռնիա և Քալիֆոռնիա երթան . Եւստի աննեն , փորեն և ոսկի հանեն : Չինաց կայսերը ասոնց ամենուն խորհուրդը մէկ հրովարտակով մը աւրեց . որով կը պատուիրէ խտրութիւն որ չըլլայ որ մէկը ոսկի փնտրուելու պատճառանօք

Քալիֆոռնիա կամ Քալիֆոռնիա երթայ . և այս պատուէրիս գէ՛մ անհնազանդութիւն ընողին մահուան պատիժ կը խոստանայ : Հարստութեան սէրը թագաւորին հրամանին գէ՛մ եղաւ . ընկերութեան գրուողները աղմուկ և շփոթութիւն հանեցին . սոք ելան . բայց շատ չանցաւ , փոթորիկը իրենց գլխուն փրթաւ : Ինկերութիւններուն գըլխաւորներէն և անդամներէն շատ մարդիկ այս պատրաստութեան մէջ մտած ըլլալով ձեռք անցան . որոց մէկն ալ առաջին կարգի նախարարներէն է , որ շինաց լեզուովը Կալիֆոռնիա կ'ըսուին :

ՈՒԿԻՆՆԻԱ : Հնդկաստանի արեւելեան մասին հարաւ կողմը Միկալուրու գիմայը Նալա կըզըլայն Պազովիա քաղաքէն , որ քանի մը տուն ալ հարաւգի բնակիչ կը պարունակէ , տարւոյս փետրվար 2 ին ահագին աղէտք մը եղած կը պատուեն Պանտանկ ըսուած վիճակը , որ իրեն կըսուած է ի սանութեան մասն է նոյն կըզըլայն մէջ : Կէս օրէն քիչ մը առաջ յանկարծակի Հանձալալ լեւնէն ահագին մեծութեամբ հողի կտորներ փրթելով և կտորներով վար կ'իջնան Կիմպանկալի գեղին վըրայ , և բոլոր գիւղը լեցնուցէն ետքը 18 ոտնաչափ ալ բարձրութեամբ կը ձածկեն : Կիւզին մէջ քառասուն և եօթն տուն , և երեք հարիւր բնակիչ կար : Շուտ մը հողը վերջնուցու սկրսան . և ինչ օր ինչ գիւղեր անընդհատ շարունակ աշխատելով հողը մէկդի ըրին , և 234 մարդու մեռել գտան . որ էն 105 երկի մարդ . 107 կիսի մարդ . և 22 տղայ : Եւս նոյն զատ 39 ալ ձի և 58 գոմէշ մեռեր էին ախտներու մէջ :

Յաջորդ օրը կէս գիւղերէն երեք ժամ ետքը աւսոր պէս աղէտք մըն ալ Րատանկ վիճակը պատահեցաւ : Դանձօրանք լեռան վերի կտորը որ Չիբոմպէտան գիւղին վրայ երկընցածի պէս էր , ահագին ձայնով մը փլուզելով իր տակը տասն տուն ձլլեց . բնակիչները յիսուն հոգի , ամենքն ալ մեռան . աղատուող չըլլաւ :

Կէսնգէտ լեռանը վրայ ալ տեղ տեղ ձեղքեր տեսնուելով չըջակաց տեղերուն բաղմալիւ բնակիչները որ յիշեալ աղէտքները ըսեր էին , վախերնուան , չըլլայ որ իրենց գլխուն ալ անանկ փորձանք մը գայ , տուններին տեղերին ձգեցին , փախչող փախչողի եղան . և շատով տեղացի աւաղանքուն օր մը ծագեցաւ , որ բազմութեամբ գեղերը թափեցան . բնակիչներուն իրենց տնէն չի վերցուցանները ասոնք վերցուցին . տուններն ալ վրայոցին գացին :

ՃԵՆՔԱՎԱԿ : Օ լինուորները Ղեզայր քաղաքին Պազ էլ ուէր տեղը վնասուողական կըթուէ համարական (լաղըմ) նետուելու պատրաստութիւն տեսած էին . և մայիս 4 ին անբաւ բազմուի ժողուած էր գործարւելու տեսնելու : Կրակ տունին բաղմութիւնը վնասուողական տեղերէն հեռացնելու ետքը . բայց տակալ մէկէն ՚ի մէկ չի նետուեցաւ , գետնին տակէն հեռուէն օրատու մի մը պէս ձայն մը լլուել սկսաւ որ ամենքն ալ ինչ ըլլալը չի գիտնալով ստանաճ մնային : Եւ կ'ընկայ ալ մէկ տեղէն պատուեցաւ . մէկ մութ մութ միջն է վեր եղաւ . հասարակութիւնը կը կարծէր որ լսել մութ է կանցին . բայց գէթ զբաղաբար խաղաղութեան արուեստական ստակալի հրաբուքին պէս բան մը բացուեց է հոն . այն մութ կարծուած վեր եղած բանը հող , աւաղ , մանր ու խոշոր և միջն ահագին մեծութե քարի կտորուանք են եղեր , որ ետքը անձրևի պէս հասարակուէ վրայ թափեցան : Սեթը հոգի մեռան . քանի մը հոգի ծանր վերադարձան . որոց սպրտուան յոյս չի կայ , թեթեւ վերք առնողներուն համարնքը խիստ շատ է :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ
Խոստովանալու Բեթաիւրի սօխանի արքայքը Պ. Սանուելին արտու ծախուէ : Ուրիշ կարիւր կանգնուի Տօպ Կեղեկ վրայ ասին կարեւորի , Կեղեկ յիշուած ուրիշ սեւէն : Երբոս մահան . և մէկ քնոր , որ խոստովանուի իր Երուսաղիմի միջնորդութեամբ պարտքը ճիշտ ալ առնի : Եւս արաւիկա համար պէտք եղած իտար Ուոպիլի իմալ Բեթաիւրի միջնորդութեամբ Խոստովանուի լաւ բարձրագույնի , կամ Վրայմիլար լաղըլին արքայքը լաւ պիտի աշխի՞ն հետ պիտի ԵՐԼԱ :

ՀՐԱՏԱՐԱՐՆԻՉ
ԼՐԱԳՐԻՍ
Պրոսապի Ծովանիս
Չանուածեան :

ԿՈՍՏԱՆԻՆԻ ՊՕԼԻՒՍ
ԻՏԳԱՐԱՆԻ ՅՈՒՇԱՆՆՈՒ ՄԻԻՆԵՆՏԻՍՅԵՆ
ԻՎԼԻՉԻՐ ԿԸՆՆ :